

การนุชาญญในพระไตรปิฎก

พระมหามานพ เจื้อจันทร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาภาษาบาลี - สันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๔๐

ISBN ๙๗๔-๖๓๘-๘๗๑-๑.

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SACRIFICE IN THE BUDDHIST CANONICAL TEXTS

PHRAMAHA MANOP CHUEACHAN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Pali and Sanskrit

Department of Eastern Language

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1997

ISBN 974-638-871-1.

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การบูชาขี้ผึ้งในพระไตรปิฎก

โดย

พระมหามานพ เจือจันทร์

ภาควิชา

ภาษาตะวันออก

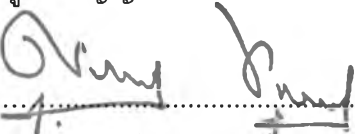
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ สิ้นสกุล

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

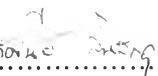
อาจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

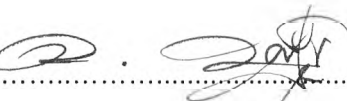

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณี ฟ้าพานิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ สิ้นสกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ร.ท. บรรจบ บรรณรุจิ)

พระมหามานพ เจือจันทร์ : การบูชาญในพระไตรปิฎก (SACRIFICE IN THE BUDDHIST CANONICAL TEXTS) อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ สิ้นสกุล, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : อาจารย์ ดร. ประพจน์ อิศววิรุฬห์การ. ๑๕๖ หน้า. ISBN ๙๗๔-๖๓๘-๘๗๑-๑.

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการบูชาญในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดของพระพุทธเจ้าเมื่อตรัสตอบเรื่องนี้แก่ผู้มาเฝ้าทูลถาม

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การบูชาญเป็นระบบสื่อสารระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า มีเครื่องสังเวชนาหลายชนิด รวมถึงสัตว์ต่าง ๆ ด้วย และมีไฟเป็นผู้สื่อสาร การบูชาญเป็นศาสนกิจของพราหมณ์ มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยพระเวท

พระพุทธเจ้าทรงมองเห็นว่า การบูชาญของพราหมณ์เป็นการสิ้นเปลือง และบ่งบอกถึงความโหดร้ายทารุณ ดังนั้น จึงทรงดำเนินความฟุ่มเฟือยของพิธีกรรมและคัดค้านการฆ่าสัตว์บูชาญ แล้ว ทรงแสดงให้เห็นถึงัญญที่ถูกต้องในแนวพุทธ คือการปรับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ นับตั้งแต่การให้ทานเป็นประจำ การยอมรับนับถือพระรัตนตรัย การรักษาศีล การบำเพ็ญฃานและสมาธิ การทำพระนิพพานให้แจ้ง นอกเหนือจากนี้ พระพุทธเจ้ายังทรงเห็นว่า การบูชาญควรจะประกอบขึ้นเพื่อประโยชน์แก่หมู่ชนเป็นสำคัญ

ภาควิชา..... ภาหาคะวันออก
สาขาวิชา..... บาลี-สันสกฤต
ปีการศึกษา..... ๒๕๖๑

ลายมือชื่อนิสิต..... *Dr. Kant*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *ทศนีย์ สิ้นสกุล*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *ประพจน์ อิศววิรุฬห์การ*

C 710631 : MAJOR PALI AND SANSKRIT

KEYWORD : SACRIFICE

PHRAMAHA MANOP CHUEACHAN : SACRIFICE IN BUDDHIST CANONICAL TEXTS. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. TASANEE SINSAKUL, THESIS CO - ADVISOR : PRAPOD ASSAVAVIRULHAKARN, Ph.D. 156 PP. ISBN 974-638-871-1.

The purpose of this Thesis is to investigate the concept of sacrifice in Buddhist Canonical Texts especially the answers given by the Buddha when he was asked by religious leaders of the time.

Sacrifice was a means through which men communicated with deities. It was a ritual involving several kinds of offerings and had to be officiated by brahmana who normally used fire as the messenger to render the offerings to the gods. Sacrifice was an old practice that went back beyond the Vedic ages.

Buddha criticized the performing of sacrifice on the ground of its being useless, extravagant and violent. He interpreted and preached that sacrifice should be done morally and ethically by improvement in one's behavior by giving (dana), respecting the three gems, observing the precepts practicing meditation and attaining enlightenment. He also emphasized that sacrifice should be done for the benefit of the masses.

ภาควิชา ..... ภาษิตะวันออก
สาขาวิชา ..... ปาลี-สันสกฤต
ปีการศึกษา ๒๕๕๐

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์จากอาจารย์หลายท่านและผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ตามที่ปรากฏนามดังต่อไปนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ สิ้นสกุล อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอนไวยากรณ์ สันสกฤตสมัยใหม่ และวิธีการแปลภาษาสันสกฤตชั้นสูงแก่ผู้วิจัย

อาจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬหการ ผู้สอนวิทยาการชั้นสูง และรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ร่วม ผู้อาทรต่อความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์ เอาใจใส่ดูแล ช่วยตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งแนะนำวิธีการค้นเนื้อหารายละเอียดในพระไตรปิฎกและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณีย์ พ้าพานิช และอาจารย์ ดร. ร.ท. บรรจบ บรรณรุจิ ทั้งสองท่านพยายามสอบถามถึงความก้าวหน้าของงานวิทยานิพนธ์นี้กระทั่งแล้วเสร็จ

ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความมีน้ำใจของคุณวัลภา ศิวะรัง เจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่รับเป็นภาระเลี้ยงดูผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มแรกเข้าเรียนกระทั่งจบการศึกษา และบริหารจัดการเอกสารตำราเรียนให้ โดยไม่ขาดตกบกพร่อง

ด้วยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการะบูชาแด่พระคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิด และครูอาจารย์ทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามมานี้ รวมทั้งผู้ประศาสน์วิทยาการด้านภาษาบาลี-สันสกฤต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชวิสุทธิเมธี (ทองอยู่ ญาณวิสุทธิโร ป.ธ.๙, พธ.บ., M.A.) ผู้ นอกเหนือจากสอนภาษาบาลีชั้นสูงแล้ว ยังเป็นเจ้าของทุนการศึกษาแก่ผู้วิจัยตั้งแต่ชั้นปริญญาตรี กระทั่งจบการศึกษามหาบัณฑิต

อักษรย่อบอกคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา

อักษรย่อที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีอักษรไทย ฉบับ
 ทฤษฎารัฐสุต สงคีติเตปิฎกั ๒๕๓๐ พุทธวสุเส, ๔๕ เล่ม, กรมการศาสนา, โรงพิมพ์การศาสนา
 กรุงเทพมหานคร, พุทธศักราช ๒๕๓๐

ส่วนที่ ๑. วินัยปิฎก

วินย. ๑ / ๑-๔๕๘ / ๑-๔๐๑	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์
วินย. ๒ / ๑-๘๙๗ / ๑-๕๔๓	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์
วินย. ๓ / ๑-๕๘๗ / ๑-๒๕๘	=	วินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์
วินย. ๔ / ๑-๒๔๑ / ๑-๓๒๗	=	วินัยปิฎก มหาวัคค์
วินย. ๕ / ๑-๒๓๗ / ๑-๓๑๖	=	วินัยปิฎก มหาวัคค์
วินย. ๖ / ๑-๒๔๒ / ๑-๓๑๐	=	วินัยปิฎก จุลลวัคค์
วินย. ๗ / ๑-๒๑๒ / ๑-๓๖๐	=	วินัยปิฎก จุลลวัคค์
วินย. ๘ / ๑-๖๐๒ / ๑-๕๔๑	=	วินัยปิฎก ปริวารวัคค์

ส่วนที่ ๒. สุตตันตปิฎก

ที.สี. ๙ / ๑-๕๕๙ / ๑-๔๐๕	=	ทีฆนิกาย สีลขันธวัคค์
ที.ม. ๑๐ / ๑-๔๔๑ / ๑-๕๐๑	=	ทีฆนิกาย มหาวัคค์
ที.ปา. ๑๑ / ๑-๓๖๐ / ๑-๔๖๓	=	ทีฆนิกาย ปาฎิกวัคค์
ม.มู. ๑๒ / ๑-๕๑๓ / ๑-๕๕๓	=	มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสกั
ม.ม. ๑๓ / ๑-๔๘๖ / ๑-๖๕๐	=	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสกั
ม.อุ. ๑๔ / ๑-๔๖๓ / ๑-๕๕๙	=	มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสกั
สั.สี. ๑๕ / ๑-๒๗๑ / ๑-๓๕๗	=	สังยุตตนิกาย สคาถวัคค์
สั.นิ. ๑๖ / ๑-๒๔๖ / ๑-๓๙๔	=	สังยุตตนิกาย นิทานวัคค์
สั.ข. ๑๗ / ๑-๗๑๖ / ๑-๗๕๔	=	สังยุตตนิกาย ขันธวารวัคค์
สั.สพ. ๑๘ / ๑-๔๒๐ / ๑-๔๙๕	=	สังยุตตนิกาย สฬายตนวัคค์
สั.ม. ๑๙ / ๑-๑๑๗๑ / ๑-๖๐๓	=	สังยุตตนิกาย มหาวารวัคค์
อ.เอกก. ๒๐ / ๑-๖๑๑ / ๑-๖๑	=	อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต
อ.ทุก. ๒๐ / ๖๑๒-๘๕๔ / ๖๒-๑๒๖	=	อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต
อ.ติก. ๒๐ / ๘๕๕-๑๐๘๕ / ๑๒๗-๔๑๘	=	อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต
อ.จตุกก. ๒๑ / ๑-๗๘๓ / ๑-๔๑๑	=	อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต
อ.ปญจก. ๒๒ / ๑-๑๑๕๑ / ๑-๓๐๕	=	อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต
อ.ฉก. ๒๒ / ๑-๖๔๙ / ๓๐๖- ๕๑๗	=	อังคุตตรนิกาย ฉกนิ ๒๓
อ.สตุตก. ๒๓ / ๑-๑๑๓๒ / ๑-๑๖๔	=	อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต

อ.อภิสก. ๒๓ / ๑-๖๒๖ / ๑๖๕-๓๗๘	=	อังกุตรนิกาย อภิสกนิบาต
อ.นวก. ๒๓ / ๑-๔๓๒ / ๓๗๙-๕๖๖	=	อังกุตรนิกาย นวกนิบาต
อ.ทสก. ๒๔ / ๑-๗๔๖ / ๑-๓๕๓	=	อังกุตรนิกาย ทสกนิบาต
อ.เอกาทสก ๒๔/๑-๖๘๑/๓๕๕-๔๓๖	=	อังกุตรนิกาย เอกาทสกนิบาต
บ.บ. ๒๕ / ๑-๑๔	=	บุทธนิกาย บุทธปาฐะ
บ.ธ. ๒๕ / ๑๕-๑๐๒	=	บุทธนิกาย ธรรมบท
บ.ญ. ๒๕ / ๑๐๓-๒๖๐	=	บุทธนิกาย จุทาน
บ.อิตติ. ๒๕ / ๒๖๑-๓๗๐	=	บุทธนิกาย อิติวุตตกะ
บ.สุ. ๒๕ / ๓๗๑-๖๒๗	=	บุทธนิกาย สุตตนิบาต
บ.วิมาน. ๒๖ / ๑-๑๒๘๙ / ๑-๑๗๐	=	บุทธนิกาย วิมานวัตถุ
บ.เปต. ๒๖/๑-๘๑๔/๑๗๑-๒๘๑	=	บุทธนิกาย เปตวัตถุ
บ.เถร. ๒๖/๑-๑๒๘๘/๒๘๒-๒๙๑	=	บุทธนิกาย เถรคาถา
บ.เถร. ๒๖ / ๑-๕๓๓ / ๒๙๒-๕๙๔	=	บุทธนิกาย เถรคาถา
บ.ชา. ๒๗/๑-๓๒๑๘/๑-๖๑๗	=	บุทธนิกาย ชาดก
บ.ชา. ๒๘/๑-๓๔๖๓/๑-๕๒๘	=	บุทธนิกาย ชาดก
บ.ม. ๒๘/๑-๒๑๐/๑-๖๒๔	=	บุทธนิกาย มหานิเทศ
บ.จู. ๒๘/๑-๑๖๑/๑-๔๔๖	=	บุทธนิกาย จุฬนิเทศ
บ.ปฏิ. ๓๑ / ๑-๗๓๖ / ๑-๖๓๐	=	บุทธนิกาย ปฏิสัมภิทามัคค์
บ.อป. ๓๒ / ๑-๖๖๐	=	บุทธนิกาย อปทาน
บ.อป. ๓๓ / ๑-๔๕๓	=	บุทธนิกาย อปทาน
บ.พุทธ. ๓๓ / ๔๕๔-๖๐๗	=	บุทธนิกาย พุทธวงศ์
บ.จริยา. ๓๓ / ๖๐๙-๖๙๙	=	บุทธนิกาย จริยาปิฎก

ส่วนที่ ๓. อภิธรรมปิฎก

อภิ.ส. ๓๔ / ๑-๑๗๘๑ / ๑-๔๓๔	=	อภิธรรมสังคณี
อภิ.วิ. ๓๕ / ๑-๑๐๔๔ / ๑-๗๑๖	=	อภิธรรมวิงค์
อภิ.ธ. ๓๖ / ๑-๕๑๘ / ๑-๑๔๘	=	อภิธรรมธาตุกถา
อภิ.ป. ๓๖ / ๑-๒๐๙ / ๑๔๙-๓๒๓	=	อภิธรรมบุคคลบัญญัติ
อภิ.ก. ๓๗ / ๑-๙๑๘ / ๑-๖๖๙	=	อภิธรรมกถาวัตถุ
อภิ.ย. ๓๘ / ๑-๑๒๖๑ / ๑-๗๒๖	=	อภิธรรมยมก ภาค ๑
อภิ.ย. ๓๙ / ๑-๘๒๗ / ๑-๕๓๑	=	อภิธรรมยมก ภาค ๒
อภิ.ป. ๔๐ / ๑-๑๐๐๒ / ๑-๖๒๖	=	อภิธรรมปฏิฐาน ภาค ๑
อภิ.ป. ๔๑ / ๑-๑๖๐๓ / ๑-๖๕๗	=	อภิธรรมปฏิฐาน ภาค ๒
อภิ.ป. ๔๒ / ๑-๙๕๐ / ๑-๔๘๓	=	อภิธรรมปฏิฐาน ภาค ๓
อภิ.ป. ๔๓ / ๑-๑๐๕๒ / ๑-๕๖๘	=	อภิธรรมปฏิฐาน ภาค ๔

อภิ.ป. ๔๔ / ๑-๒๐๔๒ / ๑-๖๔๑ = อภิธรรมปิฎกฐาน ภาค ๕
 อภิ.ป. ๔๕ / ๑-๑๔๗๒ / ๑-๔๗๐ = อภิธรรมปิฎกฐาน ภาค ๖

คำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้อักษรย่อบอกนามคัมภีร์ และเลขบอกเล่ม ข้อ หน้า

กรณีการใช้ตัวอักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ อักษรย่อที่เป็นตัวหนังสือบอกถึงชื่อคัมภีร์ ตัวเลขชุดแรกบอกเล่มของคัมภีร์ เลขชุดที่สองบอกข้อและเลขชุดที่สามบอกหน้า เช่น

วินย. ๑/๑๙/๑๑-๑๒ หมายถึง พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๑ ข้อ ๑๙ หน้า ๑๑ - ๑๒

ที.ปา. ๑๑/๑๓๓-๑๓๔/๑๐๕-๑๐๖ หมายถึง ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ ๑๑ ข้อ ๑๓๓ - ๑๓๔ หน้า ๑๐๕ - ๑๐๖

อภิ.ป. ๔๐ / ๕๕๙ / ๔๕๙-๔๖๓ หมายถึง พระอภิธรรมปิฎกปิฎกฐาน เล่มที่ ๔๐ ข้อ ๕๕๙ หน้า ๔๕๙ - ๔๖๓

ในกรณีที่มีตัวเลขสองชุด ชุดแรกบอกเล่มที่ ชุดที่สองบอกหน้า เช่น ชุ. ธ. ๒๕/ ๒๑๕ หมายถึง เล่มที่ ๒๕ หน้า ๒๑๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
อักษรย่อบอกนามคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา	ช
คำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้อักษรย่อบอกนามคัมภีร์และหมายเลขบอกเล่ม ข้อ หน้า	ฉ
บทที่	
๑. บทนำ	๑
ความเป็นมาของปัญหา.....	๑
ข้อตกลงเบื้องต้น	๒
วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย.....	๒
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	๓
๒. ความเป็นมาของการนุชาয়ญ	๔
ความหมายของธาตุ ยช	๔
ความหมายของคำว่าัยญ	๕
ธาตุที่มีความหมายในกลุ่มเดียวกัน	๖
ความหมายของัยญในวิทยานิพนธ์นี้	๖
ความเป็นมาของการนุชาয়ญ	๖
การนุชาয়ญในศาสนาพราหมณ์	๑๔
ผู้นุชาয়ญ	๑๖
ัยญวัตถุ.....	๑๖
เวลาหรือโอกาสของการนุชาয়ญ	๑๖
สถานที่นุชาয়ญ	๒๐
ปฏิคาหกรับัยญ	๒๑
จุดมุ่งหมายของการนุชาয়ญ	๒๒
ความเสื่อมของการนุชาয়ญแบบเดิม	๒๓
๓. ความสำคัญของัยญในศาสนาพราหมณ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก	๒๔
ความหมายของัยญที่ใช้ในพระไตรปิฎก	๒๔

ความสำคัญของยัญในความหมายว่าเช่นสรวง, บวงสรวงสังเวย	๒๕
พัฒนาการแห่งยัญกรรม	๒๖
ผู้มีหน้าที่บูชายัญ	๒๙
ยัญวัตถุ	๓๒
ปฏิคาหนรับยัญ	๓๓
สถานที่บูชายัญ	๓๓
เวลาหรือโอกาสของการบูชายัญ	๓๔
วิธีเตรียมการบูชายัญ	๓๔
จุดมุ่งหมายของการบูชายัญ	๓๕
ที่มาของการบูชายัญแนวพรานมณที่ปรากฏในพระไตรปิฎก	๓๗
๑. การบูชายัญของพรานมณ	๓๗
การบูชายัญของพรานมณพาวรี	๓๗
๒. การบูชายัญของคฤหบดีผู้มั่งคั่ง	๓๘
การบูชายัญของกุกุทันทพรานมณ	๓๘
การบูชายัญของอุคคตสรีรพรานมณ	๓๙
๓. การบูชายัญของกษัตริย์	๓๙
การบูชายัญของพระเจ้าปเสนทิโกศล	๓๙
การบูชายัญของพระเจ้าวิจิตราช	๔๐
ยัญ : มหายัญ	๔๑
ความสำคัญของยัญในความหมายว่าบูชาไฟ	๔๒
จุดมุ่งหมายในการบูชาไฟของพรานมณ	๔๒
สถานที่บูชาไฟ	๔๔
ความสำคัญของยัญในความหมายว่าทาน	๔๔
ปกิณฑกะเกี่ยวกับทาน	๔๔
๔. พุทธทัศนะเกี่ยวกับการบูชายัญในพระไตรปิฎก	๔๙
พุทธทัศนะเกี่ยวกับยัญในความหมายว่าเช่นสรวง บวงสรวงสังเวย	๔๙
ผู้มีหน้าที่บูชายัญ	๕๓
เครื่องบูชายัญ	๕๓
ปฏิคาหนรับยัญ	๕๔
สถานที่บูชายัญ	๕๔
พุทธทัศนะต่อการบูชายัญของพรานมณ	๕๕
พุทธทัศนะต่อการบูชายัญของคฤหบดีผู้มั่งคั่ง	๕๕
พุทธทัศนะต่อการบูชายัญของกุกุทันทพรานมณ	๕๕
พุทธทัศนะต่อการบูชายัญของอุคคตสรีรพรานมณ	๕๘

พุทธทศนะต่อการบูชาญญของกษัตริย์	๕๙
การบูชาญญของพระเจ้าวิจิตรราช	๕๙
ความเสื่อมแห่งญญแบบเดิม	๖๐
พุทธทศนะเกี่ยวกับญญในความหมายว่าบูชาไฟ	๖๓
พุทธทศนะเกี่ยวกับญญในความหมายว่าการให้ทาน	๖๔
๕. การบูชาญญในแนวพุทธ.....	๖๗
การเช่นสรวง, บวงสรวงสิ่งเวทย์ในแนวพุทธ.....	๖๗
การบูชาญญของกฏทันตพราหมณ์ มุมมองในแนวพุทธ	๖๘
การบูชาญญของอุคคตสรีรพราหมณ์ มุมมองในแนวพุทธ	๗๐
การบูชาญญของพระเจ้าปเสนทิโกศล มุมมองในแนวพุทธ	๗๐
การบูชาไฟในแนวพุทธ	๗๔
การให้ทานในแนวพุทธ	๗๕
ความหมายตามรูปศัพท์ของท่าน	๗๕
ความหมายโดยทั่วไปของท่าน	๗๕
คำไวพจน์ของท่าน ในพระบาลี	๗๕
ทานวัตถุ	๗๘
ความมุ่งหมายของการให้ทาน	๘๑
ทายกทายิกา	๘๒
ผู้ประกาศตนในการให้ทาน	๘๒
ปฏิคาหก	๘๔
ทานธรรมดากับมหาทาน	๙๐
เวลาและโอกาสของการให้ทาน	๙๑
ประเภทของท่าน	๙๒
ผลของการให้ทาน	๙๓
ผลของท่านเฉพาะอย่าง	๑๐๑
วิธีการให้ทานที่ถูกต้องสมบูรณ์	๑๐๒
ความผิดพลาดของการให้ทาน	๑๐๔
ทานที่พระพุทธเจ้าตำหนิ	๑๐๕
ทานในความหมายว่าทักษิณา	๑๐๕
ทานในความหมายว่าพลีกรรม	๑๑๓
ทานในความหมายว่าสังเคราะห์	๑๑๕
สถานภาพของการให้ทาน	๑๑๘
ทานกับสังคมไทยในปัจจุบัน	๑๓๑
เปรียบเทียบการบูชาญญแนวพราหมณ์กับแนวพุทธ	๑๓๒

๖. สรุป และข้อเสนอแนะ	๑๓๖
สรุป	๑๓๖
ข้อเสนอแนะ	๑๓๗
รายการหนังสืออ้างอิง	๑๓๙
ภาคผนวก ก	๑๔๓
ภาคผนวก ข	๑๔๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๖
